

„Jog és felelősség” – szimpózium a PPKE JÁK Jog- és Államtudományi
Doktori Iskolájában (2006. november)

A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG HATÁSKÖRÉBE TARTOZÓ BŰNCSELEKMÉNYEK ÁLDOZATAI. JOGI FELELŐSSÉG¹

APREOTESEI IOANA-ALINA
doktorandusz

I. Az ICC rövid bemutatása

A Nemzetközi Büntetőbíróság, vagyis az International Criminal Court (továbbiakban: ICC), a székhelye a hollandiai Hága. Létrehozatalát a 2002. július 1-jén hatályba lépett Római Statútum tette lehetővé. A Római Statútumot 2007 januárjáig 104 állam ratifikálta. Az ICC lett a harmadik millennium realitása. Az ICC létrehozásához vezető sikeres út hosszú volt, tele akadályokkal. A legtöbb akadály politikai vagy pszichológiai volt, azonban a végén a nemzetközi igazságszolgáltatás nyert.

Az ICC megalapítása nagyon fontos lépést jelent a nemzetközi jogi történelmében. Szükség volt egy állandó nemzetközi büntetőbíróságra, mert az elmúlt 50 évben túl sok erőszak volt a világban, és az elkövetőket nem vonták felelősségre. Több mint 250 konfliktus történt, és több mint 86 millió védtelen civil halt meg, köztük gyerekek, nők és idősek. Több mint 170 millió személynek sérültek az emberi jogai.²

Az ICC független,³ célja a joghatósága alá tartozó súlyos bűncselekmények elkövetésének megelőzése, továbbá a nemzetközi humanitárius jog és az emberi jogok tiszteletben tartásának előmozdítása, és így – az Egyesült Nemzetek Alapokmányának

¹ A cikk angol nyelven megtalálható: ALINA-IOANA APREOTESEI: The Victims of the Crimes under the Jurisdiction of the International Criminal Court. Some Aspects of Legal Responsibility. *Miskolc Journal of International Law*, 2007, vol. 4, (NO 1). PP. 95–106.

² www.iccnw.org

³ Ld. PÉTER KOVÁCS: *Métamorphoses autour de la personnalité juridique et des sources dans le droit international*. http://www.jak.ppke.hu/tanszek/doktori/tananyag/nemz_kozjog/erreursmjil.doc

céljaival és alapelveivel összhangban – hozzájárulni a szabadság, a biztonság az igazságosság, valamint a jogállamiság megteremtéséhez és fenntartásához, a béke megőrzéséhez és a nemzetközi biztonság erősítéséhez.⁴

II. Az ICC joghatósága

Az ICC joghatósága a legsúlyosabb bűntettekre terjed ki: a népirtás, az emberiség elleni és a háborús bűntettek, valamint – fogalmának meghatározását követően – az agresszió bűntette.⁵ Az első három bűncselekmény tényállásait a Statútum részletesen meghatározza, de az agresszió bűncselekmény fogalma és feltételei tekintetében a római nemzetközi konferencia nem tudott egységes álláspontra jutni.⁶

Az emberiség elleni bűncselekmények nagyjából azonosak az *Emberiség békéje és biztonsága elleni bűncselekmények* kódex tervezetében foglaltakkal, de itt említésre kerül az apartheid, valamint az ICTY statútumában foglaltakra emlékeztetően az ún. kényszerterhesség és a szexuális rabszolgaság is. A háborús bűncselekményeket igen részletesen sorolja fel az 1949. évi genfi egyezmények és az 1977. évi kiegészítő jegyzőkönyvek alapján, különválasztva a nemzetközi fegyveres, és a nem nemzetközi fegyveres konfliktusban, azaz a polgárháborúban megvalósuló háborús bűncselekményeket.⁷

Az ICC joghatósága komplementer, vagyis csak abban az esetben gyakorolja a joghatóságát, ha az államok, amelyek a Statútumot elfogadták, nem kívánnak vagy nem képesek büntetőeljárást indítani. A bíróság joghatósága csak a Római Statútum hatálybalépése, azaz 2002. július 1. után elkövetett bűntettekre terjed ki.⁸

III. Az ICC hatáskörébe tartozó bűncselekmények áldozatai

ICC több újdonságot hozott a nemzetközi jogba. A statútum fontos rendelkezéseket tartalmaz az áldozatok jogai és érdekei tekintetében. A nemzetközi büntető-igazságszolgáltatás történetében az áldozatok először avatkozhatnak be az eljárásba, és kérhetik az általuk elszenvedett anyagi, illetve nem vagyoni kár megtérítését. Az ad hoc Bíróságokkal ellentétben, ahol az áldozatok csak tanúként szerepelhettek, most az áldozatoknak joguk van arra, hogy immár nem csak tanúként, hanem a saját nevükben vegyenek részt a perben. A kár helyreállítása nagyon különleges egy új nemzetközi bíróság számára. Az áldozatok védelmét meg kell oldani, biztosítani kell nekik a perben való részvétel lehetőségét.

Ki az áldozat a nemzetközi jogban? Hogyan vehet részt a perben, és a legfontosabb: ki fog kártérítést fizetni neki, ki vállal felelősséget érte? A következő részben ezekre a kérdésekre próbálok meg válaszolni.

⁴ ERICH KUSSBACH: *Nemzetközi büntetőjog*. (egyetemi jegyzet) Budapest, 2004. (2. javított és bővített kiadás)

⁵ Római Statútum 5. cikke.

⁶ KOVÁCS PÉTER: *Nemzetközi közjog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006, 348.

⁷ Római Statútum 8. cikke.

⁸ ERICH KUSSBACH: *Nemzetközi és európai büntetőjog*. Budapest: Szent István Társulat, 2005.

Az Egyesült Nemzetek még 1985-ben definiálta a „bűncselekmény áldozatának” fogalmát, amikor a bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságszolgáltatás alapelveiről szóló deklarációját ratifikálta:⁹ „Az áldozat az a természetes személy, aki valamely tagállam büntetőjogának megsértésével végrehajtott cselekmények vagy mulasztások közvetlen következményeként kárt szenvedett, különös tekintettel a testi vagy szellemi épségére, lelki bántalmakra vagy gazdasági veszteségre, ideértve a bűncselekmények és a hatalommal való visszaélést is.”

Az áldozat definícióját a 85. Eljárási és Bizonyítási Szabály tartalmazza: „Az áldozat az a természetes személy, aki a bűncselekmény elkövetése következtében kárt szenvedett. Áldozat lehet valamely szervezet vagy intézmény is, amelynek vallásos, nevelési, művészi, tudományos vagy jótékonyossági célokat szolgáló tulajdona szenvedett kárt. Ugyanez vonatkozik történelmi emlékművekre, kórházakra, valamint humanitárius célú más helyekre és objektumokra.”

1. Az áldozat perben történő védelme

ICC megvédi az áldozatokat és a tanúkat. Habár sokat segíthetnek az igazság feltárásában, de nagyon nehéz őket bevonni a perbe, mert félnek, és nem mernek a bíróság elé jönni. Ezek a személyek a legsúlyosabb bűncselekmények – népirtás, a háborús és emberiség elleni bűncselekmények – áldozatai. Ezen bűncselekmények súlyos traumákhoz vezetnek, melyeket nehezen lehet orvosolni, ezért a jogi rendszernek kell felkarolni az áldozatokat és tanúkat, hogy segítsenek igazságot tenni és felelősségre vonni a bűnöseket. Az ICC-nak előnye, hogy az ICTY és ICTR megalapítása után hozták létre, és így az ad hoc törvényszékek tapasztalataiból tanulva jobb intézkedéseket hozott az áldozatok számára.

A Bíróságnak gondoskodnia kell az áldozatok és tanúk biztonságáról, fizikai és szellemi épségük, méltóságuk és magánéletük védelme érdekében. A Titkárságon (ICC Registry) belül létrejött az Áldozatok és Tanúk Egysége¹⁰ (Victims and Witnesses Unit), amely gondoskodik az áldozatok és tanúk védelméről, valamint tanácsot és más szükséges segítséget nyújt nekik. A Római Statútum 68. cikke az áldozatok és tanúk védelmére szolgáló intézkedésekről szól. Az ICC Eljárási és Bizonyítási Szabály (16–19. pont)¹¹ megmagyarázza, hogy az Áldozatok és Tanúk Egysége hogyan működik. A 87. és 88. szabály a védelmi intézkedéseket tartalmazza. Az Áldozatok és Tanúk Egységének feladatkörébe tartozik többek között a védett személyek biztonságáról

⁹ UN Doc. A/RES/40/34, 29 November 1985.

¹⁰ Római Statútum 43 (6) cikke: „The Registrar shall set up a Victims and Witnesses Unit within the Registry. This Unit shall provide, in consultation with the Office of the Prosecutor, protective measures and security arrangements, counseling and other appropriate assistance for witnesses, victims who appear before the Court, and others who are at risk on account of testimony given by such witnesses. The Unit shall include staff with expertise in trauma, including trauma related to crimes of sexual violence.”

¹¹ Ld. THORDIS INGADOTTIR – FRANCOISE NGENDAHAYO – PATRICIA VIEUR SELLERS: *The International Criminal Court, The Victims and Witnesses Unit (art.43.6) of the Rome Statute, a Discussion Paper*. March 2000.

gondoskodni, védelmük érdekében hosszú-, és rövid távú terveket kidolgozni, orvosi, pszichológiai és egyéb segítséget nyújtani, valamint az áldozatként vagy tanúként fellépő gyermekek, idős vagy fogyatékos személyek támogatásáról gondoskodni. Ezen intézkedések azonban nem sérthetik a vádlott jogait. A Bíróság engedélyezi, hogy az áldozatok az érdekeiket érintő kérdésekben véleményüket előterjesszék, illetve indítványt tegyenek. A Bíróság ebben az ügyben zárt tárgyalást tarthat. Amennyiben a bizonyítékok vagy információk közzététele a tanú vagy családja biztonságát súlyosan veszélyeztetné, az Ügyész a tárgyalás megkezdése előtti eljárási szakaszban visszatarthatja azokat, és azok rövidített ismertetésére szorítkozhat.

A Bíróság megtilthatja az áldozat vagy tanú identitásának vagy lakcímének a közzétételét, elrendelheti az áldozat vagy tanú nevének a jegyzőkönyvből való törlését, képek és hangok torzítását, illetve audiovizuális technikák alkalmazását, ideértve a videokonferenciát illetve a zártkörű televízió vagy hangfelvételt.

Az ICC eddig már több esettel foglalkozott, így Ugandával, a Kongói Demokratikus Köztársasággal, Dárfurral (Szudán) és a Közép-Afrikai Köztársasággal. A Kongói helyzet az első példa olyan intézkedések alkalmazására, amelyek megvédték az áldozatokat és a tanúkat.¹² Az Áldozatok és Tanúk Egysége javaslatára egy Elektronikus Bíróság Protokollt,¹³ és egy keretet hoztak létre, amely a védelmi intézkedésekről szól.¹⁴

2. Az áldozatok perben való részvétele

A nemzetközi büntető-igazságszolgáltatás történetében az áldozatok először avatkozhatnak be az eljárásba. Az ad hoc bíróságokkal ellentétben, ahol az áldozatok csak tanúként szerepelhettek, most az áldozatoknak joguk van arra, hogy a saját nevükben vegyenek részt a perben. Az ICTY gyakorlata azt mutatta, hogy azok a személyek, akik egy bűncselekmény áldozatai voltak, félnek a bíróság előtt fellépni. Ha mégis amellettt döntenek, hogy részt vesznek, akkor nem elégedettek azzal, hogy csak tanúként lépjenek fel a perben.

Az ICTY gyakorlatában kialakult egy feltételezés, amely szerint, ha egy személy tanúskodott, akkor az Ügyészség tanúja volt, tehát az ügyész védelme alatt áll, így valójában az áldozatok védtelenek voltak. Ruandában, amely ország joga a civil jogi rendszerek közé tartozik, létezett a magánvádló intézménye (parte civile), de az ICTR keretében ez az intézmény nem volt megtalálható, ezért az áldozatok nem működtek együtt a törvényszékekkel. Ez fontos tanulság volt ICC számára.

¹² Decision authorizing the Prosecutor and the Defence to file observations on the applications of applicants a/0004/06 to a/0009/06, a/0016/06 to a/0046/06 and a/0047/06 to a/0052/06 in the case of the Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, August 4th, 2006.

¹³ Final Decision on the A-Court Protocol for the Provision of Evidence, Material and Witness Information in Electronic Version for their Presentation during the Confirmation Hearing, public, 28 August 2006.

¹⁴ Decision on a General Framework concerning Protective Measures for Prosecution and Defence Witnesses, 19 August 2006.

Az ICC Eljárási és Bizonyítási Szabályai tartalmazznak egy egész alfejezetet az áldozatok perben történő részvételéről. A 89. szabály megmagyarázza, hogyan kell egy részvételi kérvényt írni.¹⁵ A kérvényt írásban kell benyújtani, amelyet maga az áldozat, vagy valaki más az írhat meg a nevében. A Titkárságon belül tovább kell küldeni a Részlegnek, és egy-egy másolatot kell biztosítani az ügyésznek és az ügyvédnek.

Az áldozat választhat egy jogi képviselőt. A 90. szabály szerint egy áldozat, vagy az áldozatok egy csoportja kérhet egy közös, vagy több jogi képviselőt. A képviselő a Bíróság által is kijelölhető. Ha az áldozatoknak nincs megfelelő anyagi forrásuk arra, hogy a Bíróság által kijelölt jogi képviselőt kifizessék, akkor a Titkárságtól anyagi segítséget kérhetnek.¹⁶

Az áldozatok jogtanácsosi hivatalát (The Office of Public Counsel for Victims (OPCV)) 2005. szeptember 19-én hozták létre. A Római Statútum és az Eljárási és Bizonyítási Szabályok szerint a Hivatal jogi tanácsokkal látja el az áldozatokat, illetve kutatással szolgálja a jogi képviselőket. A Hivatal segítsége igényelhető a Bíróság Részlege előtt is.¹⁷

Az áldozatok az eljárás bármely szakaszában kérhetik, hogy részt vehessenek a perben. Ez érdekesség a jogi eljárás területén, mert a nemzeti rendszerekben az áldozat rendszerint kérheti, hogy vegyen részt a perben a saját nevében, de ez a lehetőség csak az eljárás meghatározott szakaszáig áll a rendelkezésére. Így például a román jogi rendszer különbséget tesz az áldozatok között aszerint, hogy részt akarnak-e venni a perben vagy sem, és így külön név alatt szerepelnek. Aki szerepelni akar a perben, az a kárt szenvedett fél,¹⁸ s aki kárt szenvedett, de nem akar részt venni a perben, az a kárt szenvedett személy.¹⁹ Az ICC gyakorlatában az áldozat, aki részt vesz a perben, tanúként is szerepelhet. Ezzel ellentétben a román jogi rendszerben a perben résztvevő áldozat nem szerepelhet tanúként, csak a kárt szenvedett személy (nem a kárt szenvedett fél). További különbség, hogy a román jogi eljárásban az áldozat csak az eljárás bizonyos szakaszáig kérheti, hogy részt vehessen a perben, és pedig a vádemelésig. Ezt követően az áldozat csak tanúként járhat el a perben és nem a saját nevében.

Az ICC már kapott kérvényeket az áldozatoktól, akik azért akarnak szerepelni a perben, hogy az általuk elszenvedett anyagi, illetve nem vagyoni kár megtérítését követelhessék. 2005. június 14-én hat személy kérte, hogy részt vehessen a perben,²⁰ és 2006. január 17-én az első Tárgyalás-előkészítő Részleg²¹ elhatározta, hogy először

¹⁵ Ld. VICTIMS RIGHTS WORKING GROUP: Victim Participation at the International Criminal Court, Summary of Issues and Recommendations. November 2003, 7.

¹⁶ Ld. REDRESS: Ensuring the Effective Participation of Victims before the International Criminal Court, Comments and Recommendations Regarding Legal Representation for Victims. May 2005, 3.

¹⁷ <http://www.icc-cpi.int/victimissues/victimscounsel/OPCV.html>

¹⁸ „Parte vătămată”.

¹⁹ „Persoană vătămată”.

²⁰ ICC-01/04-75-Conf.

²¹ ICC-01/04-101.

az áldozatok státuszát kell eldönteni.²² 2006. március 28-án a Részleg megadta az ügyésznek és az ügyvédnek a lehetőséget, hogy hozzászóljanak.²³

Az ügyész 2006. április 7-én kérte az első Részlegtől a hat áldozat kérvényének a visszautasítását. A hat személy kérte, hogy részt vehessen a Thomas Lubanga Dyilo elleni perben. Az ügyész kérelmének alapja az volt, hogy a hat személy nem rendelkezik bizonyítékkal arról, hogy az általuk elszenvedett kár Thomas Lubanga Dyilohoz kapcsolódik.²⁴ Az ügyvédi kérelem ugyanazt állapította meg.²⁵

Az áldozatok jogi képviselője 2006. március 31-i iratában több bizonyítékot is felhozott a hat személy áldozati státuszának támogatására,²⁶ melynek következménye az volt, hogy kevés kivételével, az ügyész elismerte az áldozati státuszt.²⁷ A Részleg nem engedte meg az áldozatok részvételét,²⁸ de említést tett a 89. (2) Szabályról,²⁹ amely arról szól, hogy az áldozatok ismételten kérhetik a saját nevükben a perben való részvételt, a per bármely szakaszában.

Egy hónappal később a Részleg elismerte három személy áldozati státuszát.³⁰ Az áldozatok kérték, hogy jelen lehessenek, amikor a vádat megerősítik. A bíró kérte a jogi képviselőtől, hogy mutassa be azokat a jogi eszközöket, amelyeket fel akar használni a perben.³¹

A jogi képviselő kérte, hogy az áldozatok szóban lépjenek közbe, különösen a tárgyalás kezdetén és végén, hogy tegyenek fel kérdéseket a vádlottnak, és hogy dokumentumokat mutassanak be az ügyésznek és a vádlott ügyvédjének.³² A Részleg

²² „[...] aussi longtemps que toute personne physique ou juridique demandant la qualité de victime en relation avec une situation demande également de se voir accorder la qualité de victime dans toute affaire découlant de l'enquête d'une telle situation, la Chambre, dès qu'une telle affaire existe, prend automatiquement en compte cette seconde demande sans qu'il soit nécessaire de présenter un second formulaire.” ICC-01/04-101, par 67.

²³ Décision autorisant Procureur et la Défense à déposer des observations au sujet du statut de victime des Demandeurs VPRS 1 à VPRS 6 dans le cadre de l'affaire le Procureur c. Thomas Lubanga Dyilo.

²⁴ Prosecution's Observations concerning the Status of Applicants VPRS 1 to 6 and their Participation in the Case of The Prosecutor vs Thomas Lubanga Dyilo, par 23.

²⁵ Observations du conseil de permanence au sujet du statut de victime des demandeurs VPRS 1 à VPRS 6 conformément à la decision du 28 mars 2006.

²⁶ Observations du Représentant legal des victims VPRS 1 à 6 suite aux observations du Procureur et du Conseil de la defense, au sujet du statut de victime des demandeurs VPRS 1 à VPRS 6 dans le cadre de l'affaire “Le Procureur c. Thomas Lubanga Dyilo”.

²⁷ Prosecution's Observations on the Applications for Participation of Applicants a/0001/06 to a/0003/06, par 23, 6 June 2006.

²⁸ Décision sur les demandes de participation à la procedure présentées par les Demandeurs VPRS 1 à VPRS 6 dans l'affaire “Le Procureur c. Thomas Lubanga Dyilo”, 29 June 2006, 9.

²⁹ „RAPPELLE que tout Demandeur dont la demande a été rejetée peut en déposer une nouvelle à une phase ultérieure de la procédure, en vertu de la règle 89-2 du Règlement”, id 32, 10.

³⁰ Décision sur les demandes de participation à la procedure a/0001/06, a/0002/06 et a/0003/06 dans le cadre de l'affaire le Procureur c. Thomas Lubanga Dyilo et de l'anquete en République démocratique du Congo, 28 July 2006, 16.

³¹ Ibid 17.

³² Prosecution's Response to “Observations concernant les modalités de la participation des Victimes”, 25 August 2006, 8.

erről 2006. szeptember 22-én döntést hozott.³³ Ahogyan látható, az áldozatok perben való részvételét az ICC már tényként kezeli.

Az áldozatok perben való részvétele iránti kérvények voltak a Darfurban és Szudánban kárt szenvedett személyek esetében is. Raymond M. Brown és Wanda M. Akin-Brown, a Darfur Rehabilitation Project, Inc. (DRP)-vel együtt, mely egy emberi jogi nonprofit szervezet, kérték, az ICC engedélyét kérték, hogy az általuk képviselt áldozatok részt vehessenek a perben.³⁴

3. A kár megtérítése

Az ICC az első nemzetközi bíróság, amely kényszeríthet egy egyént, hogy egy másik egyén számára kárpótlást fizessen. A kárpótlás az Áldozatok Pénzalapján keresztül fizethető ki, és az egyéni vagy kollektív lehet. Az Áldozatok Pénzalapját a Részes Államok Gyűlése hozta létre, és célja az, hogy az áldozatok számára pénzt gyűjtsön. Természetesen a kárpótlást annak kell fizetnie, akinek büntetőjogi felelősségét megállapították. Azonban előfordul, hogy az elítéltnak nem áll rendelkezésére megfelelő anyagi forrás, mely esetben az Áldozatok Pénzalapja hivatott segíteni. Az Alap anyagi forrásai származhatnak kormányoktól, magánszemélyektől, vagy különböző szervezetektől.

A Bíróság egyik alapelve a komplementaritás elve, vagyis hogy a Bíróság csak akkor tud sikerrel eljárni, ha a részes államok együttműködnek a pénzbüntetési intézkedések végrehajtása területén.³⁵ A 219. Eljárási és Bizonyítási Szabály előírja, hogy a Bíróság ítéletében megállapított jóvátételeket a nemzeti hatóság nem módosíthatja.

A kongói helyzet az első példa olyan intézkedések alkalmazására, amelyek célja az áldozatok kárpótlása. Az intézkedések Thomas Lubanga Dyilo ellen születtek, akit 15 éven aluli gyerekek toborzásával, besorozásával, és konfliktusokban aktív részvétellel való felhasználásával vádolnak.³⁶

IV. Jogi felelősség. Az állam felelőssége

A reparáció inkább a méltóság visszaadásáról és az elszenvedett sérelem elismeréséről szól, mintsem az anyagi kompenzációról.³⁷ Számos kérdés még megválaszolatlan

³³ Décision sur les modalités de participation des victimes a/0001/06, a/0002/06 et a/0003/06 à l'audience de confirmation des charges.

³⁴ Ld. Sudan Tribune, 24 October 2006, <http://www.sudantribune.com/spip.php?article18196>

³⁵ 217 Eljárási és Bizonyítási Szabály: „[...] the Presidency shall, as appropriate, seek cooperation and measures for enforcement [...] as well as transmit copies of relevant orders to any State with which the sentenced person appears to have direct connection by reason of either nationality, domicile or habitual residence or by virtue of the location of the sentenced person's assets and property or with which the victim has such connection”.

³⁶ Request to States Parties to the Rome Statute for the identification, tracing and freezing or seizure of the property and assets of Mr. Thomas Lubanga Dyilo, 31 March 2006.

³⁷ Ld. REDRESS: Torture Survivors, Perceptions of Reparation, A Preliminary Survey (2001) <http://www.redress.org/publications/TSPR.pdf>.

a reparációval kapcsolatban.³⁸ Ki a felelős az áldozatok kárpótlásáért? Az elkövető, az állam, a nem állami szervezetek, vagy ezek kombinációi? Milyen elvek alkalmazhatók a kártérítési döntések céljának és természetének megállapításához? Hogyan viszonyulnak a nemzeti bíróságok a tömegáldozatokkal járó esetekhez? Hogyan állapítható meg a károk és kárpótlások mértéke az egyes jogrendszerek és a gazdasági színvonalak közötti jelentős különbségekre való tekintettel? Mely szerv lenne felelős a szociális és orvosi szolgáltatás formájában megjelenő kártérítési rendelkezésért? Elvárható-e egy államtól a hiányok megfizetése, amennyiben az elkövető fizetési képtelen?³⁹ Hogyan alakulnak majd a kártérítési rendelkezések a gyakorlatban?⁴⁰

Ha megvizsgáljuk az áldozat definícióját, arra utal, hogy meg kell várni a per végét, amikor a bíróság ítéletet hoz. Ha meg kell várni, akkor beszélhetünk-e áldozatról vagy csak tanúról? Ha elfogadjuk, hogy az áldozatról van szó, akkor mi történik a vádlott ártatlanságának vélelmével?

Beszélhetünk az állam felelősségéről? Rendszerint egy állam nemzetközi felelőssége akkor jön létre, ha valamely magatartás a nemzetközi jogba ütközik, és az más államok sérelméhez vezet. Az állam nevében szükségképpen szervei járnak el, így az állam nemzetközi felelősségét megalapozó cselekmények is csak az állami szervek cselekedetei lehetnek. Az állam a felelős az államigazgatási-, törvényhozó-, és igazságszolgáltatási szervek tevékenységeiért és azok esetleges mulasztásaiért is.⁴¹

Az állam csak szerveinek cselekménye miatt tartozhat felelősséggel. Az állam sem saját állampolgárai, sem idegen állampolgárok cselekedeteiért nem tartozik felelősséggel, tehát az állam nem felelős a magánszemélyek tetteiért. Ha magánszemélyek egy állam területén nemzetközi jogsértést követnek el, azért az adott állam csak akkor lesz felelős, ha az állam szerveit ezzel kapcsolatosan akár szándékos, akár gondatlan mulasztás terheli. Magánszemélyek cselekményeivel kapcsolatosan az államot mindenekelőtt megelőzési kötelezettség terheli, és az állam akkor felel, ha szervei ezt a kötelezettséget nem teljesítik, tehát az állam felelőssége ilyenkor is közvetlen.

Ezek szerint az állam csak akkor felelős, ha a jogsértő nem magánszemélyként járt el, hanem hivatalos minőségében cselekedett. Általában a bűncselekmények, amelyek az ICC joghatósága alá tartoznak, vezetői bűncselekmények. Tehát, ha valaki egy bűncselekményt hivatalos minőségében cselekedve követ el, akkor az állam felelős, és ebben az esetben az államnak fizetnie kell a kártérítést az áldozatoknak.

Ha belegondolunk a mostani esetekbe, amelyekkel a Bíróság foglalkozik, egyetlen állam sem felelős, mert az elkövetők nem hivatalos minőségükben cselekedtek. Tehát az áldozatoknak a kártérítést egyedül az elítéltnak kell megfizetnie. De vajon mi történik, ha az elítéltnak nincs erre anyagi eszköze? Ekkor még mindig ott van az

³⁸ Ld. ALBERT RANDELZHOFFER – CHRISTIAN TOMUSCHAT (ed.): *State responsibility and the individual. Reparation in instances of grave violations of human rights*. The Hague; M. Nijhoff, 1999.

³⁹ M. CHERIF BASSIOUNI: Report of the independent expert on the right to restitution, compensation and rehabilitation for victims of grave violations of human rights and fundamental freedoms, UN Doc. E/CN.4/1999/65 (8 February 1999).

⁴⁰ Ld. CARLA FERTMAN: The Reparation Regime of the International Criminal Court: Practical Considerations. *Leiden Journal of International Law*, 2002/15, 669.

⁴¹ International Law Commission, Draft Article 5, 6 and 8.

Áldozatok Pénzalapja. De ha az sem elég, akkor kinek kellene fizetnie? Az államnak, akinek az elkövető az állampolgára? Milyen felelősségről beszélünk akkor? Erkölcsei felelősségről?

A Bíróság a legsúlyosabb bűncselekményekkel foglalkozik: a népirtás, az emberiség elleni, a háborús, és az agresszió bűncselekményével. A legutolsó nincs definiálva, mivel több aspektust kell figyelembe venni. Például: ki lesz a felelős az agresszió miatt? Az állam, a magánszemély vagy mindkettő? Ugyanaz a kérdés a népirtás esetében is.

V. Konklúziók

Az ICC megalapítása nagyon fontos lépést jelent a nemzetközi jog történetében. A Bíróság több újdonságot hozott a nemzetközi jogban. A státútum fontos rendelkezéseket tartalmaz az áldozatok jogai és érdekei tekintetében, és most először a nemzetközi büntető-igazságszolgáltatás történetében az áldozatok nem csak tanúként szerepelnek a perben, hanem saját nevükben is, és már kártérítést is kérhetnek. Ennek ellenére több kérdést⁴² szükséges még megválaszolni.

Milyen hatása lesz a kegyelemnek az áldozatokra? Jelenleg Ugandában a hatóság tárgyal 4 személy kegyelemben való részesítéséről, akikkel szemben az ICC-nak elfogatóparancsa van. Ha kegyelemben részesülnek, ki fog kárpótlást fizetni az áldozatoknak, a 4 személy vagy az ugandai kormány?

Ki fog fizetni azoknak a személyeknek, akik egy „szituációnak”, de nem egy „peres ügynek” az áldozatai? Például Kongóban először egy szituációról volt szó és ezért sok áldozat akart részt venni az eljárásban. Utána a szituációból ügy lett, amikor Thomas Lubanga Dyilo ellen elfogatóparancsot adtak ki. Ezáltal az áldozatok száma lecsökkent, mert ahhoz bizonyos kritériumokat kell teljesíteni. Csak azok a személyek vehetnek részt az eljárásban, akiknek a kára a Thomas Lubanga Dyilo által elkövetett bűncselekmények eredménye. De mi történik a többi áldozattal, akik nem a Thomas Lubanga Dyilo által elkövetett bűncselekményeknek az áldozatai, hanem valaki másénak? Vagy azokkal az áldozatokkal, akik Thomas Lubanga Dyilo által elkövetett bűncselekményeknek az áldozatai, de nem azoknak a bűncselekményeknek, amelyek az ICC-nak a joghatósága alá tartoznak, hanem más bűncselekményeknek? Ki fog nekik kártérítést fizetni?

A kompenzációt az Áldozatok Pénzalapjából fogják fizetni, de csak az eljárás végén. Mi történik, ha per közben szükségük van a segítségre? A legtöbbet elvesztették az otthonukat, a családjukat. Szükségük van egy helyre, ahol lakhatnak, és gyógyszert kaphatnak. Elég lesz az Áldozatok Pénzalapja? Mi történik a közvetlen áldozatokkal? Azokkal, akik a szörnyű cselekmények nyomait őrző területen maradtak? Az éhség és betegség áldozataival?

⁴² Ezeket az aspektusokat tárgyalták Carla Ferstman és az első 'Marie Curie Top Summer School' résztvevők, Hágában, 2006. július 3–14.

